Suomen Akatemia

10.2.2025 Dnro SA/2025/03074

Sivistysvaliokunta
Eduskunta

Viite: Sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 23.1.2025

Asia: VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Suomen Akatemian lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Suomen Akatemia kiittää eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selonteosta koskien YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanoa. Pääosin samansisältöinen lausunto on toimitettu myös eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle.

Tutkittuun tietoon perustuva asiantuntijuus, uuden tutkijasukupolven kouluttaminen ja monitieteisen osaamisen edistäminen ovat keskeisiä tekijöitä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Tietoon perustuva päätöksenteko ja tutkimusyhteisön vuorovaikutus yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa ovat olennaisia Agenda2030-tavoitteiden toteuttamiseksi.

Valtioneuvoston selonteko Agenda2030:n toimintaohjelman toimeenpanosta on kattava katsaus merkittäviin globaaleihin tavoitteisiin, joiden saavuttaminen on kohtalonkysymys koko maapallolle ja ihmiskunnalle. Selonteossa käsitellään monipuolisesti Agenda2030-tavoitteiden tilannetta Suomessa useisiin selvityksiin ja tutkimuksiin pohjaten ja luodaan siten kokonaiskuva kansallisesta tilanteestamme. Agenda2030-tavoitteet on perusteellisesti kuvattu nykytilanteen sekä kansallisten ja kansainvälisten tavoitteiden kautta.

Tuomme seuraavassa esiin joitakin tutkimusrahoitukseen, tutkimukseen ja tutkimusyhteistyöhön sekä tutkimusympäristöjen kehittämiseen liittyviä lisänäkökulmia esimerkkeinä toimista Agenda2030-tavoitteisiin pyrittäessä.

Suomen Akatemia

Tutkimus ja innovaatiotoiminta kestävän kehityksen edistäjänä

Tutkimus, siihen perustuva osaaminen ja tieteellisen tiedon hyödyntäminen kytkeytyvät toisiinsa ja ovat edellytyksiä globaalien haasteiden ratkaisemiselle. Monitieteinen ja pitkäjänteinen tutkimus luo mahdollisuudet monimutkaisten ilmiöiden ymmärtämiselle ja siten myös ratkaisujen löytämiselle niihin. Tutkimusrahoituksen suuntaaminen globaalien haasteiden ratkaisemiseen ja kansallisten kehittämisalueiden edistämiseen on yksi keino edistää Agenda2030-tavoitteita.

Suomen Akatemian yhteydessä toimiva Strategisen tutkimuksen neuvosto rahoittaa yhteiskunnallisesti merkittävää ja vaikuttavaa tutkimusta, jonka avulla etsitään konkreettisia ratkaisuja suuriin ja monitieteistä otetta vaativiin haasteisiin. STN-ohjelmien teemat leikkaavat merkittävissä määrin Agenda2030:n tavoitteita, kuten oheinen kaavio STN-ohjelmien ja kestävän kehityksen tavoitteiden yhteneväisyyksistä osoittaa. STN-ohjelmahaut ja niissä rahoitetut hankkeet sekä strategisen tutkimuksen ohjelmakauden aikainen vaikuttavuustoiminta käsittelevät keskeisesti Agenda2030:n tavoitteita.

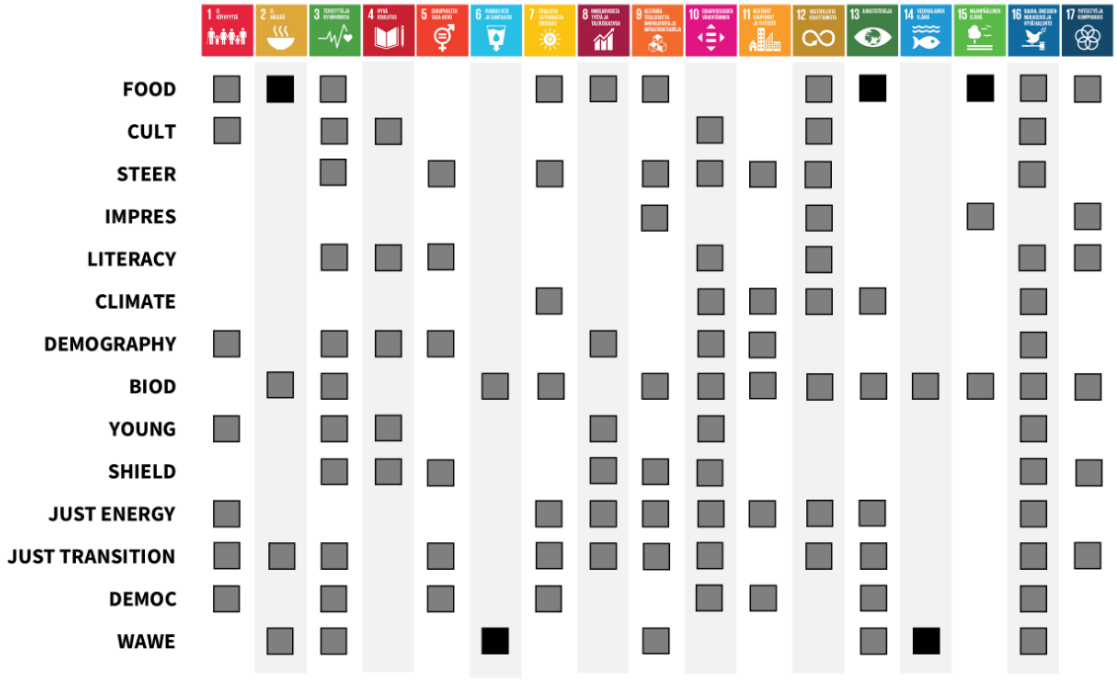

Kuva 1. Strategisen tutkimuksen ohjelmien tutkimusaiheiden (em. ohjelmalyhenteet kuvassa vasemmalla) sekä Agenda2030:n tavoitteiden (1–17) yhteydet. Harmaalla merkitty ohjelmien ja tavoitteiden yhtenevyydet, mustalla juuri kyseiseen tavoitteeseen keskittyvät ohjelmat.

Tutkimuksella edistetään laadukkaaseen ja tasa-arvoiseen koulutukseen ja oppimiseen liittyviä tavoitteita. Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamassa tutkimusohjelmassa Tiedon lukutaito ja tietoon perustuva päätöksenteko LITERACY (2020– 2026) tutkitaan tapoja ja välineitä, joilla informaatiota ja tietoa tuotetaan,

Suomen Akatemia

esitetään ja viedään käytäntöön. Ohjelmassa Lapset ja nuoret – hyvinvoivat tulevaisuuden tekijät (2022–2028) luodaan ratkaisuja, joilla voidaan turvata muun muassa koulumaailmassa kaikkien lasten ja nuorten yhtäläiset mahdollisuudet hyvään elämään sekä turvalliseen kasvuun ja kehitykseen.

Tutkimuksen vaikuttavuudella pitkä aikajänne

Tutkimuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus rakentuu pitkällä aikavälillä. Suomen Akatemia on rahoittanut ilmastonmuutostutkimusta jo 1990-luvulta alkaen (kuva 2). Nykyään Akatemian ja strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman ilmastonmuutosta ja hiilineutraaliutta käsittelevän tutkimuksen kirjo on laaja.

Tutkimuskysymykset ovat 2000-luvulla laventuneet laajasti eri tieteenaloille, ja uusina ilmastonmuutoksen tutkimuskohteina ovat mm. hillintämekanismit, ilmiöiden keskinäisriippuvuudet ja sopeutumiskeinot. Myös määrällisesti yhä suurempi osa tutkimustyöstä liittyy ilmastonmuutokseen niissäkin rahoitetuissa tutkimushankkeissa ja -kokonaisuuksissa, joissa aihetta ei ennalta rajata temaattisesti.

Parhaillaan on käynnissä useita ilmastonmuutokseen tai kestävään kehitykseen liittyviä ohjelmia, jotka liittyvät hiilineutraaliuteen, energiajärjestelmien kehittämiseen, kiertotalouteen, ilmastonmuutoksen terveysvaikutuksiin ja esimerkiksi vihreän kemian teollisten tuotteiden kehittämiseen. Näistä tutkimuksista saatavalla uudella tiedolla voi olla käänteentekevä merkitys sille, miten ilmastonmuutosta hillitään, miten sen aiheuttamia seurauksia hallitaan ja miten yhteiskunnat siihen sopeutuvat tulevaisuudessa.

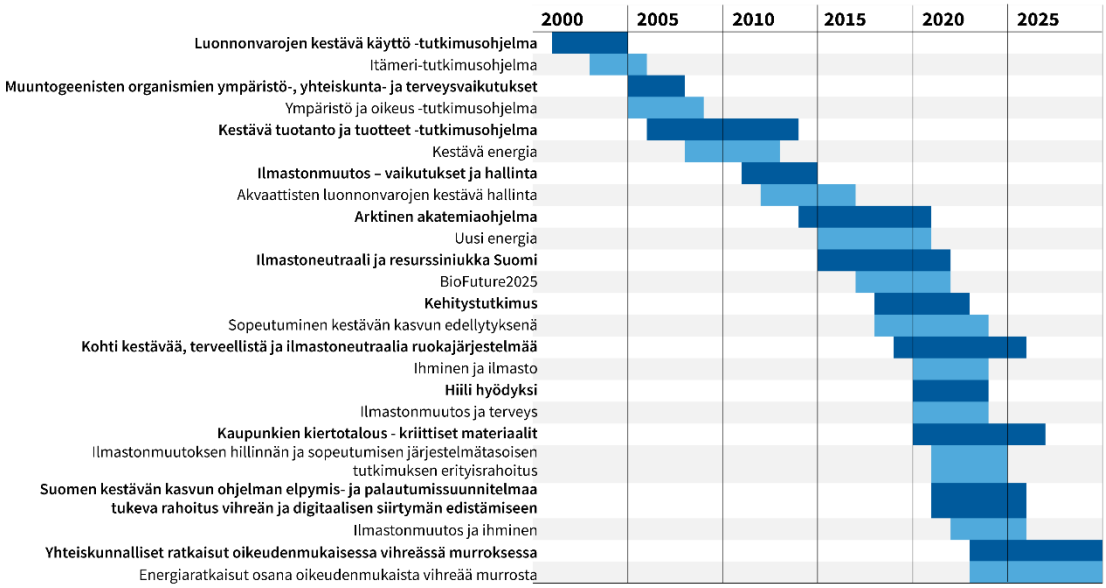

Kuva 2. Ilmastonmuutostutkimuksen rahoitus Suomen Akatemian ohjelmissa 2000–2025.

Suomen Akatemia

Horisontti Eurooppa -ohjelma ja eurooppalaiset kumppanuusohjelmat mahdollistavat kansainvälisen yhteistyön

Horisontti Eurooppa -ohjelma ja siitä rahoitettavat eurooppalaiset kumppanuusohjelmat tarjoavat suomalaisille tutkijoille hyvät rakenteet kansainväliselle yhteistyölle kestävän kehityksen edistämisessä.

Suomalaiset tutkimusrahoittajat osallistuvat useisiin yhteisrahoitteisiin kumppanuuksiin, kuten käynnissä olevat *Animal Health & Welfare, Water4All, Climate Neutral Sustainable & Productive Blue Economy, The European Biodiversity Partnership supporting excellent biodiversity research with an impact on policy and society* sekä alkavat *Partnership on Forests and Forestry ja Resilient Cultural Heritage*, jotka tukevat eri kestävän kehityksen tavoitteita.

DEVELOP2-ohjelman merkitys kehitystutkimukselle

Selonteossa olisi syytä mainita myös kehitystutkimuksen ohjelma DEVELOP2, jonka Suomen Akatemia ja ulkoministeriö rahoittavat yhdessä. Ohjelma tukee Agenda2030-tavoitteiden toteutumista kolmella keskeisellä osa-alueella:

1. Kehittyvien maiden kestävä talous (digitalisaatio, työpaikat, elinkeinot, ihmisarvoinen työ ja kansainvälinen kauppa).
2. Yhteiskunnan toimintakyvyn vahvistaminen (hyvinvointi, terveys, ihmisoikeudet, laadukas koulutus, mukaan lukien kouluruokailu).
3. Ruokaturva, luonnon monimuotoisuus, ympäristöterveys ja luonnonvarojen kestävä hallinta.

DEVELOP2 tukee kehittyvien maiden tutkimuskapasiteettia ja tutkimusyhteistyötä suomalaisten ja kohdemaiden yliopistojen välillä.

Tutkimusinfrastruktuurien rooli Agenda2030:n toteutuksessa

Tavoitteessa 9 käsitellään infrastruktuureja, ja tutkimusinfrastruktuurit ovat merkittävä osa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea on laatinut kansallisen tutkimusinfrastruktuuristrategian vuosille 2020–2030, jossa painotetaan vastuullisuutta, kestävää kehitystä ja vihreää siirtymää. Vuoden 2024 tutkimusinfrastruktuurien tiekarttahaussa edellytettiin myös toimia vihreän siirtymän ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseksi.

Suomen Akatemia

Suomen vahvuudet kestävän kehityksen kysymyksissä

Suomella on erinomaista, eturivin kansainvälisen tason tutkimusosaamista useilla kestävän kehityksen ja Agenda2030-tavoitteiden aloilla. Esimerkkeinä näistä nostamme esiin Suomen Akatemian lippulaiva- ja huippuyksikköohjelmien tutkimuskokonaisuudet.

Terveyden, hyvinvoinnin ja koulutuksen tulevaisuuden ratkaisuja kehitetään viiden lippulaivan ja yhdeksän huippuyksikön voimin. Esimerkiksi eriarvoistumiseen, interventioihin ja hyvinvointiyhteiskunnan tutkimukseen keskittyvän lippulaivan tavoitteena on parantaa lasten, nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointia ja taitojen kehittymistä. Samalla kehitetään uusi hyvinvointiyhteiskunnan malli, joka on nykyistä tasa-arvoisempi, eri elämäntilanteita paremmin huomioiva, ennakoivampi ja sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävällä pohjalla.

Koulutuksen tulevaisuuteen keskittyvä lippulaiva edistää koulutuksen kehittämistä tutkimustiedon avulla. Tutkimuskokonaisuus tuottaa uutta tietoa ja luo ymmärrystä siitä, miksi oppimistulokset laskevat, miksi koulutuksen keskeyttäminen lisääntyy ja miten teknologiaa käytetään opetuksessa.

Oppimisen dynamiikkaan perehtyvä tutkimuksen huippuyksikkö selvittää monitieteisen tutkimusryhmän voimin oppimisen vaikeuksien kehittymistä. Oppimisen vaikeuksia esiintyy noin 10–20 prosentilla väestöstä, ja niillä on suuri vaikutus yksilön elämänlaatuun. Lisäksi oppimisen vaikeuksilla on suuria taloudellisia vaikutuksia koulumaailmaan sekä terveyden ja sosiaalihuollon järjestelmiin.

Puhtaaseen siirtymään, ympäristökysymyksiin ja luonnonvarojen kestävään käyttöön paneudutaan neljässä lippulaivassa ja kahdessa huippuyksikössä. Tähän aihepiiriin kuuluvat muun muassa ilmastonmuutoksen, vesien ja metsien tutkimus.

Murrosteknologioita kuten tekoälyä, kvanttiteknologiaa ja fotoniikkaa tutkitaan viidessä lippulaivassa ja seitsemässä huippuyksikössä. Yhteiskunnan kestävyyttä ja sivistystä edistävällä tutkimuksella luodaan pohjaa demokratian kehitykselle. Näitä teemoja tutkitaan viidessä tutkimuksen huippuyksikössä.

Edellä mainittujen alojen tutkimuksella on vahva yhteys useisiin Agenda2030-tavoitteisiin, ja suomalaisella osaamisella ja sen hyödyntämisellä olisi erinomaiset mahdollisuudet vastata tavoitteiden saavuttamiseen.

Johtopäätökset

Suomen Akatemia korostaa tutkimuksen merkitystä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Kestävää kehitystä tukevien tutkimusohjelmien, tutkimusinfrastruktuurien ja kansainvälisten yhteistyömekanismien tunnistaminen ja hyödyntäminen on olennaista. Selonteossa tulisi huomioida paremmin tutkimuksen rooli

Suomen Akatemia

päätöksenteossa, mittariston konkreettisuus ja tietoon perustuvan päätöksenteon vahvistaminen.

Suomen Akatemia on valmis tukemaan kestävän kehityksen tavoitteiden edistämistä tutkimuksen keinoin ja jatkamaan yhteistyötä päättäjien kanssa tutkittuun tietoon pohjaavien politiikkatoimien vahvistamiseksi.

Johtaja Floora Ruokonen

Päällikkö Riitta Tirronen